



1 2016. október 9. vasárnap 18:00

VIRÁGH ANDRÁS GÁBOR • Sinfonietta

LISZT FERENC • Haláltánc
közreműködik: KOCSIS KRISZTIÁN

FRANZ SCHUBERT • VII. (C-dúr) szimfónia

vezényel: MÉNESI GERGELY



Ménesi Gergely

Virág András Gábor

Kocsis Krisztián

A hangverseny műsoráról

Virág András Gábor: Sinfonietta

Virág András Gábor (1984) minden bizonnyal azon kevesek közé tartozik, akik képesek a nap 24 órájából harmincat hasznosan tölteni. A *Junior Prima* díjjal, és nagyjából évei számával megegyező egyéb elismerésekkel is büszkélkedhető komponista tevékenységi területeit felsorolni is sok lenne, így csak néhányat említünk: zeneszerző, koncertező orgonaművész, a Szent István Bazilika orgonistája, a Zeneakadémia oktatója (szolfézs, zeneelmélet, partitúraolvasás), a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar volt oktatója (zeneszerzés alapjai, formatan, analízis, hangszerelés)...

A fiatal zeneszerző családjában immár ötödik generáció óta megkerülhetetlen hagyomány a zenei – és ezen belül is az orgonaművészi – pálya, hisz többek közt nagyapja – egyben első orgonatanára – Virág Endre és édesapja, Virág András neves orgonaművészek. Gyermek- és ifjúkorát is a zene bűvöletében élte, minden alkalmat megragadva a zeneszerzésben és hangszerjátékban való mind alaposabb elmélyülésre. Külföldi tapasztalatszerzéseinek és tanulmányainak is köszönhetően, immár másfél évtizede jelen van a magyar és az európai koncertéletben.

Eddigi munkásságában szóló és kamarazenei alkotásai túlsúlyban vannak ugyan, de egyetlen, különleges atmoszférájú és egyéni hangvételő operája mellett a zenekari művek sorában ott várakozik a mű, amelyet még nem hallhatott senki, hisz **ősbemutató**ként csendül majd fel: a 2013-ban komponált **Sinfonietta**.

A darabot a Zeneakadémia felkérésére komponálta a szerző, de a tervezett bemutató meghiúsult. A felkérés eredetileg koncertkezdő darabra, mintegy nyitányra szólt, időtartamát 12 percen maximálták. A Sinfonietta (kis szimfónia) keletkezéséről szóljon maga a szerző:

„A komponálás során világos volt számomra, hogy a zenemű kezdete mindenképp „ünnepélyes” legyen, az általam használt zenei nyelvezetre lefordítva. Mivel zenekarra ritkán írok, a sok szóló- és kamaramű megírása során számos ötlet felgyülemlett bennem, amelyeket leginkább zenekarra tudtam elképzelni. A felkérés a legjobbkor érkezett, ugyanis az ez előtti legutóbbi zenekari művet több mint két évvel azelőtt komponáltam, és azóta sok dolog változott bennem az apparátus kezelésével kapcsolatban.

A rendelkezésemre álló időt három nagyobb egységre osztottam fel, de a komponálás során úgy alakultak a zenei folyamatok, hogy jobbnak láttam a gondolataimat három tételben megformálni.”
A tételtímel pedig önmagukért beszélnek:

1. *Musica festiva*
2. *Notturmo*
3. *Finale*

Liszt Ferenc: Haláltánc

A **haláltánc**, a *danse macabre* késő középkori eredetű műfaj, mely az élőket képben és versben figyelmezteti a halál közelségére. Költeményekben, fametszeten, templomfali ábrázoláson a halál rendszerint csontváz formájában táncba viszi, majd sírba kényszeríti a legkülönbözőbb korú és rangú embereket.

Az utolsó ítélet és a haláltánc képzőművészek sorának képzeletét ragadta meg, gondoljunk csak *Giotto*, *Michelangelo*, *Dürer*, *Holbein*, *Memling*, *Bosch* vagy éppen *Fra Angelico* alkotásaira. Az irodalomban is egész sor alkotás foglalkozik a témával, *Villontól Heltai Gáspáron* keresztül *Arany* balladáin át *Madáchig* és *Adyig*. Ugyanígy a zenében is végigvonul a *Dies irae* motívuma *Mozart*, *Verdi*, *Berlioz*, *Muszorgszkij*, *Csajkovszkij*, *Glazunov*, *Rahmanyinov*, *Dohnányi* és *Liszt* művein.

Liszt Ferenc (1811–1886) itáliai „vándorévei” során, 1838-ban Pisában járt *Marie d’Agoult*-tal. A város híres temetőjében, a *Campo Santo*-ban járva megtekintették a sírkert falának belső oldalán lévő, hatalmas falfelületet beborító monumentális freskókat, melyeket még Giotto tanítványai kezdtek el megfesteni. Ezek közül az egyik legborzongatóbb a *Buonamico Buffalmacco* által 1350 körül festett *Trionfo della Morte*, vagyis *A halál diadala*.

A kép jobb oldalán idilli jelenet: elegáns hölgyek csinos urak társaságában zenét hallgatnak, mások solymásznak. Kedély és kellem uralkodik a képen. Az alakok felett angyalok repkednek, akik átkarolva viszik a jó lelkeket a mennybe.

A bal oldalon erdőt látunk, a rajta átvezető úton úri társaság lovagol, amikor eléjük kerül három koporsó, benne felpuffedt, oszlásnak induló halottakkal. Riadt lovak, rémült kutyák, iszonyat. A szereplők hidegjelős borzongása szinte áthatja a levegőt. Ez itt a halál birodalma: fejük felett megcsonkított testek hullanak a pokol tüzébe.

Liszt képzeletét megragadta ez a félelmetesen expresszív kép, és ekkor fogalmazódott meg benne egy olyan zongoraverseny terve, amelynek fő motívuma a gregorián *Dies irae* dallama, melynek szövege egy hatalmas Apokalipszis-vízió az utolsó ítélet fogvacogató rémségeivel.

A mű évtizedekig „átalakulóban” volt, Liszt többször is módosított rajta, és csak jóval később, 1865-ben született meg a végleges verzió, melynek bemutatóján a zongoraszólamot Liszt veje, *Hans von Bülow* játszotta. Míg más szerzők a *Dies irae*-t csak hangulatfestésképpen idézik, addig Liszt zenéje szinte monotematikusan aknázza ki a dallamot, úgy variálja, hogy a hat, számozott variáció soha nem válik unalmassá.

Franz Schubert: VII. (C-dúr) szimfónia

Ha valaki egyértelműen be akarja azonosítani **Franz Schubert** (1791–1828) **VII. szimfóniáját**, talán használja a későbbi pályatárs, *Robert Schumann* által ráragasztott „mennyei hosszúságú” jelzőt. Eligazíthat ugyan a Schubert műveit katalogizáló *Deutsch*-féle jegyzékszám (D.944), de a köztudatba hetedikként beivódott fenséges alkotást már nyolcadikként és kilencedikként is sorszámozzák. Ezen alkalommal a – másik kettővel azonos – 7. szimfóniáról beszélünk, és az is fog felhangzani.

Franz Schubert osztrák zeneszerzővel keserűen bánt a sors: rövid élete során nem kapta meg sem azt a figyelmet, sem azt az elismerést, ami pedig mind tehetsége, mind tekintélyes életműve alapján kijárt volna számára. Szimfóniáit sosem hallhatta méltó formában, szóban forgó, nagy C-dúr szimfóniáját pedig egyáltalán nem, mert ezt a nem sokkal halála előtt íródott remekművet túl hosszúnak és nehéznek találta a Bécsi Zenebarátok Társasága. Az is csak a véletlennek köszönhető, hogy egyáltalán fennmaradt a mű: Robert Schumann találta meg a porosodó partitúrát 10 évvel később, amikor Schubert bátyjánál tett látogatást. Ő mutatta meg aztán *Mendelssohn*nak a művet, aki 1839-ben elő is adta a *Gewandhaus* zenekarral Lipcsében, felhívva a világ figyelmét a remekműre és szerzőjére.

Érdekes átmenet ez a szimfónia: Schubert ebben a műben mond búcsút a klasszikus szimfóniának, és előlegezi meg a romantikus szimfóniák világát. Ezt érezte meg Schumann is, amikor a „mennyei hosszúság”-ot emlegette a darabban kapcsolatban. Az, hogy 10 évvel a szerző halála után már nem okozott gondot sem a terjedelem, sem a nehézség, jelzi, hogy az eltelt idő alatt a közönség már el- és befogadta a Schubert korában még ordító újdonságnak ható változásokat.

1. *Andante*

Az első tételről így ír egy méltatója: „*Erdőzsongás, madárcsicsergés, mintha a nyugovóra készülő nagy természetben hallanók. Semmi keresettség, minden egyszerű és természetes, és mégis Schubertet szinte ijesztő nagyságban mutatja be. Ő, aki gyermeki, játékosan kedélyes, itt most mint a szellemvilág kiválasztott, titkos papja áll előttünk.*”

2. *Andante con moto*

Magyaros ritmus, csapongó hangulatváltozások jellemzik e gyönyörű tételt.

3. *Scherzo (Allegro vivace)*

A tétel telve van kedves, néha kissé darabos, néhol gyöngéd bécsi humorral.

4. *Finale (Allegro vivace)*

Hatalmas riadóval indul, majd egy táncos, diadalittas kódáig tartó gigantikus fokozás alkotja a tételt, egzotikus dallamgazdagsággal és pompás hangszínekkel, Beethovenre utaló dallamfordulatokkal (ráismerhetünk az Örömdóra és a Hegedűversenyre). A mind terjedelmében, mind jelentőségében méltán nagynek nevezhető VII. szimfónia Schubert életművének ragyogó betetőzése.